

Рівненський державний гуманітарний університет

**ВОЛИНСЬКИЙ
МАТЕМАТИЧНИЙ
ВІСНИК**

СЕРІЯ ПРИКЛАДНА МАТЕМАТИКА

Збірник наукових праць

Випуск 8 (17)

Рівне-2011

"Волинський математичний вісник. Серія прикладна математика" публікує результати досліджень з математичного моделювання і обчислювальних методів та суміжної проблематики в галузі математики, інформатики, механіки. Розрахований на наукових працівників, викладачів ВНЗ, аспірантів та студентів старших курсів.

"Волинский математический вестник. Серия прикладная математика".
The "Volyn Mathematical Bulletin. Applied Mathematics Series".

Редакційна колегія

Барановський С.В.	Ляшенко І.М.
Бейко І.В.	Недашковський М.О.
Бомба А.Я. (<i>головний редактор</i>)	Новіков О.М.
Булавацький В.М.	Петрівський Я.Б.
Бурак Я.Й.	Пригорницький Д.О. (<i>секретар</i>)
Власюк А.П.	Присяжнюк І.М.
Войтович М.М.	Савула Я.Г.
Гарашенко Ф.Г.	Свідзинський А.В.
Гарбарчук В.І.	<u>Скопецький В.В.</u> (<i>консультант</i>)
Джунь Й.В.	Сяський А.О.
Каштан С.С.	Турбал Ю.В.
Климюк Ю.Є. (<i>технічний секретар</i>)	Чикрій А.О.
Кратко М.І.	Шваб'юк В.І.
Кузьменко А.П.	Янчук П.С.
Кундраг М.М.	

Видається у Рівненському державному гуманітарному університеті при сприянні Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України, Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України, навчальних закладів та наукових товариств Волинського регіону. Друкується за ухвалою Вченої ради РДГУ (протокол № 4 від 25 листопада 2011 р.).

Адреса редакції: 33028, Україна, м. Рівне, вул. Остафова, 31,
Рівненський державний гуманітарний університет,
кафедра інформатики та прикладної математики, редакція ВМВ.
Тел.: +380362260444. E-mail: vmvspm@gmail.com.

Зміст

<i>Бабич С. М. Розрахунок прямобічного шліцьового з'єднання трибосистеми «пружна пластинка – жорсткий диск».....</i>	<i>5</i>
<i>Бехта М. І., Савула Я. Г. Задача оптимального вибору параметрів об'єднання безсіткового методу та методу скінченних елементів.....</i>	<i>15</i>
<i>Бомба А. Я., Сінчук А. М. Застосування квазіконформних відображень до математичного моделювання процесів вибуху.....</i>	<i>32</i>
<i>Булавацький В. М. Математичне моделювання динаміки неізотермічного консолідаційного процесу насиченого сольовим розчином пористого середовища за умов масообміну.....</i>	<i>42</i>
<i>Климюк Ю. Є., Пригорницький Д. О. Просторові аналоги крайових задач на конформні відображення для одного класу кусково-однорідних областей.....</i>	<i>51</i>
<i>Климюк Ю. Є., Пригорницький Д. О., Сівак В. М. Числова реалізація аналога методу конформних відображень побудови просторового фільтраційного поля для одного класу фільтрів із однорідною засипкою.....</i>	<i>63</i>
<i>Климюк Ю. Є., Теслюк А. О., Шепетько Ю. О. Математичне моделювання одного класу просторових нелінійних сингулярно збурених процесів масопереносу забруднюючих речовин у двошарових ізотропних насичених пористих середовищах.....</i>	<i>76</i>
<i>Конет І. М. Гіперболічні крайові задачі в кусково-однорідних циліндричних півпросторах.....</i>	<i>92</i>
<i>Кузьменко А. П., Гладка О. М. Застосування методу прямих сумісно з R-трансформаціями для розв'язування просторової початково-крайової задачі.....</i>	<i>108</i>

<i>Петрик М. Р. Методи моделювання та аналізу причинних характеристик крайових задач масопереносу з використанням матриць впливу для неоднорідних багатоскладових середовищ .....</i>	113
<i>Присяжнюк О. В., Присяжнюк І. М. Асимптотичний метод розв'язання нелінійних сингулярно збурених задач типу «конвекція-дифузія-масообмін-терморежим» .....</i>	140
<i>Романюк В. В. Точне розв'язування інтегрального рівняння з виродженим ядром з поліноміалізованою функцією, котра додається, з використанням граничної рекурсії .....</i>	152
<i>Савюк Є. В. Комплексний підхід до моделювання процесу руху рідин у водоймах з урахуванням джерел поповнення ...</i>	171
<i>Теребус А. В. Просторові модельні аналоги крайових задач на квазіконформні відображення.....</i>	190
<i>Цимбал В. М. Мішана задача для деякого сингулярно збуреного диференціального рівняння третього порядку.....</i>	205
<i>Янчук П. С. Про оцінки похибок поліноміальної апроксимації розв'язку задачі Діріхле для рівняння Пуассона .....</i>	213
<i>Яроцак С. В. Математичне моделювання двохфазної фільтрації в просторово викривлених нафтогазових пластах ...</i>	240
* * * * *	
<i>Джунь Й. В. Закон Джеффриса і його значення як сучасної концепції імовірнісного моделювання випадкових похибок спостережень.....</i>	247
Хроніка	
<i>До 80-річчя Ніни Опанасівни Вірченко.....</i>	258

УДК 519.63

Климюк Ю. Є., Пригорницький Д. О.**ПРОСТОРОВІ АНАЛОГИ КРАЙОВИХ ЗАДАЧ НА КОНФОРМНІ
ВІДОБРАЖЕННЯ ДЛЯ ОДНОГО КЛАСУ КУСКОВО-ОДНОРІДНИХ
ОБЛАСТЕЙ**

Розроблено алгоритм числової реалізації крайових задач на знаходження просторових аналогів конформних відображень одного класу кусково-однорідних областей – криволінійних паралелепіпедів, обмежених двома екіпотенціальними поверхнями і чотирма поверхнями течії та розділених деякою екіпотенціальною поверхнею на дві підобласті, які характеризуються різними сталими коефіцієнтами, на відповідні прямокутні паралелепіпеди. Наведено результати числових розрахунків.

Вступ. В [1 – 3] було запропоновано числові алгоритми розв'язання обернених крайових задач на знаходження просторових аналогів конформних відображень одно- та двозв'язних областей, обмежених екіпотенціальними поверхнями та поверхнями течії, на відповідні прямокутні паралелепіпеди. У цій роботі нами адаптовано, описаний в [1], алгоритм для безпосереднього застосування його для знаходження просторових аналогів конформних відображень криволінійних паралелепіпедів, обмежених двома екіпотенціальними поверхнями і чотирма поверхнями течії та розділених деякою екіпотенціальною поверхнею на дві підобласті, які характеризуються різними сталими коефіцієнтами, на відповідні прямокутні паралелепіпеди.

Загальна постановка задачі. Для кусково-однорідної області, яка є криволінійним паралелепіпедом $G_z = ABCDA_*B_*C_*D_*$ ($z = (x, y, z)$), обмеженим гладкими, ортогональними між собою в кутових точках та вздовж ребер, двома екіпотенціальними поверхнями $ABB_*A_* = \{z: f_1(x, y, z) = 0\}$, $CDD_*C_* = \{z: f_2(x, y, z) = 0\}$ і чотирма поверхнями течії $ADD_*A_* = \{z: f_3(x, y, z) = 0\}$, $BCC_*B_* = \{z: f_4(x, y, z) = 0\}$, $ABCD = \{z: f_5(x, y, z) = 0\}$, $A_*B_*C_*D_* = \{z: f_6(x, y, z) = 0\}$ та розділеним

еквіпотенціальною поверхнею $EFF_*E_* = \{z : f_*(x, y, z) = 0\}$ на дві під-області $G_{z-} = ABFE_*B_*F_*E_*$ і $G_{z+} = EFCDE_*F_*C_*D_*$ (рис. 1 а), розглянемо модельну задачу:

$$\vec{v} = \kappa \cdot \text{grad } \varphi, \quad \text{div } \vec{v} = 0, \quad (1)$$

$$\varphi \Big|_{ABB_*A_*} = \varphi_*, \quad \varphi \Big|_{CDD_*C_*} = \varphi^*, \quad \frac{\partial \varphi}{\partial \vec{n}} \Big|_{ADD_*A_* \cup BCC_*B_* \cup ABCD \cup A_*B_*C_*D_*} = 0, \quad (2)$$

$$\varphi \Big|_{EFF_*E_*} = \varphi \Big|_{EFF_*E_*}, \quad \kappa_1 \cdot \varphi'_\vec{n} \Big|_{EFF_*E_*} = \kappa_2 \cdot \varphi'_\vec{n} \Big|_{EFF_*E_*}, \quad (3)$$

де φ – потенціал ($0 < \varphi_* \leq \varphi \leq \varphi^* < \infty$), κ – коефіцієнт, що характеризує область G_z , $\kappa = \begin{cases} \kappa_1, & (x, y, z) \in G_{z-}, \\ \kappa_2, & (x, y, z) \in G_{z+} \end{cases}$, $\vec{v}(v_x, v_y, v_z)$ – вектор швидкості

($|\vec{v}| = \sqrt{v_x^2(x, y, z) + v_y^2(x, y, z) + v_z^2(x, y, z)} > v_* \gg 0$), $\vec{n}$ – зовнішня нормаль до відповідної поверхні, (3) – умови узгодженості на еквіпотенціальній поверхні EFF_*E_* .

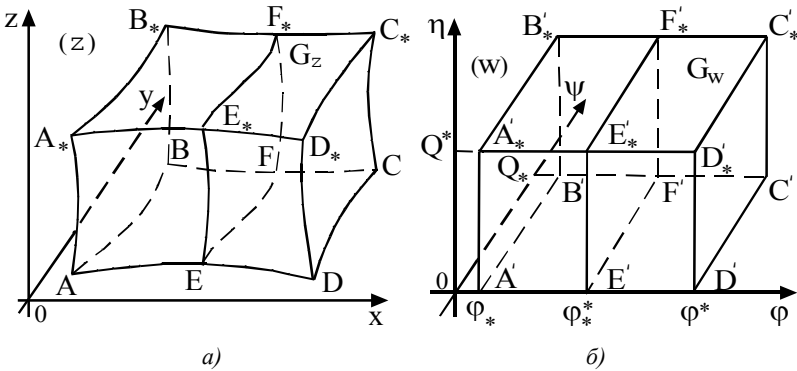

Рис. 1. Просторова фізична область G_z (а) та відповідна їй область комплексного потенціалу G_w (б)

Шляхом введення пари функцій $\psi = \psi(x, y, z)$, $\eta = \eta(x, y, z)$ (просторово комплексно спряжених із функцією $\varphi = \varphi(x, y, z)$) таких,

що $\kappa \cdot \text{grad } \varphi(x, y, z) = \text{grad } \psi(x, y, z) \times \text{grad } \eta(x, y, z)$ [4], і заміною останньої з граничних умов (2) на умови: $\psi|_{ADD_+A_+} = 0$, $\psi|_{BCC_+B_+} = Q_*$, $\eta|_{ABCD} = 0$, $\eta|_{A,D,C_+B_+} = Q^*$, задачу (1) – (3) замінимо більш загальною задачею на знаходження просторового аналогу конформного відображення області G_z на відповідну область комплексного потенціалу $G_w = \{w = (\varphi, \psi, \eta) : \varphi_* \leq \varphi \leq \varphi^*, 0 \leq \psi \leq Q_*, 0 \leq \eta \leq Q^*\}$ (рис. 1 б), де φ_* , Q_* , Q^* , $Q = Q_* \cdot Q^*$ – невідомі величини:

$$\left\{ \begin{array}{l} \kappa \cdot \varphi'_x = \psi'_y \cdot \eta'_z - \psi'_z \cdot \eta'_y, \quad \kappa \cdot \varphi'_y = \psi'_z \cdot \eta'_x - \psi'_x \cdot \eta'_z, \\ \kappa \cdot \varphi'_z = \psi'_x \cdot \eta'_y - \psi'_y \cdot \eta'_x; \quad \varphi|_{ABB_+A_+} = \varphi_*, \quad \varphi|_{DCC_+D_+} = \varphi^*, \\ \psi|_{ADD_+A_+} = 0, \quad \psi|_{BCC_+B_+} = Q_*, \quad \eta|_{ADCB} = 0, \quad \eta|_{A,D,C_+B_+} = Q^*, \\ \varphi|_{EFF_+E_+} = \varphi|_{EFF_+E_+} = \varphi_*, \quad \kappa_1 \cdot \varphi'_n|_{EFF_+E_+} = \kappa_2 \cdot \varphi'_n|_{EFF_+E_+}. \end{array} \right. \quad (4)$$

Відповідний просторовий аналог оберненої до (4) крайової задачі на конформне відображення $z = z(w)$ області G_w на G_z при невідомих значеннях величин φ_* , Q_* , Q^* , Q запишеться у вигляді:

$$\left\{ \begin{array}{l} x'_\varphi = \kappa \cdot (y'_\psi \cdot z'_\eta - z'_\psi \cdot y'_\eta), \quad y'_\varphi = \kappa \cdot (z'_\psi \cdot x'_\eta - x'_\psi \cdot z'_\eta), \quad z'_\varphi = \kappa \cdot (x'_\psi \cdot y'_\eta - y'_\psi \cdot x'_\eta), \\ f_1(x(\varphi_*, \psi, \eta), y(\varphi_*, \psi, \eta), z(\varphi_*, \psi, \eta)) = 0, \\ f_2(x(\varphi^*, \psi, \eta), y(\varphi^*, \psi, \eta), z(\varphi^*, \psi, \eta)) = 0, \\ f_3(x(\varphi, 0, \eta), y(\varphi, 0, \eta), z(\varphi, 0, \eta)) = 0, \\ f_4(x(\varphi, Q_*, \eta), y(\varphi, Q_*, \eta), z(\varphi, Q_*, \eta)) = 0, \\ f_5(x(\varphi, \psi, 0), y(\varphi, \psi, 0), z(\varphi, \psi, 0)) = 0, \\ f_6(x(\varphi, \psi, Q^*), y(\varphi, \psi, Q^*), z(\varphi, \psi, Q^*)) = 0, \\ f_7(x(\varphi_*, \psi, \eta), y(\varphi_*, \psi, \eta), z(\varphi_*, \psi, \eta)) = 0, \\ \kappa_1 \cdot \sqrt{x'^2_\varphi(\varphi_*, \psi, \eta) + y'^2_\varphi(\varphi_*, \psi, \eta) + z'^2_\varphi(\varphi_*, \psi, \eta)} \Big|_{EFF_+E_+} = \\ = \kappa_2 \cdot \sqrt{x'^2_\varphi(\varphi_*, \psi, \eta) + y'^2_\varphi(\varphi_*, \psi, \eta) + z'^2_\varphi(\varphi_*, \psi, \eta)} \Big|_{EFF_+E_+}. \end{array} \right. \quad (5)$$

Різницевий аналог задачі та алгоритм числового розв'язання. Аналогічно [1] в області G_w вводимо рівномірну ортогональну сітку:

$$G_w^\gamma = \left\{ (\varphi_i, \psi_j, \eta_k) : \varphi_i = \begin{cases} \overline{\varphi_* + \Delta\varphi_1 \cdot i}, i = \overline{0, n_1}, \\ \overline{\varphi_*^* + \Delta\varphi_2 \cdot (i - n_1)}, i = \overline{n_1 + 1, n + 1}; \end{cases} \quad \psi_j = \Delta\psi \cdot j, \right.$$

$$j = \overline{0, m + 1}; \quad \eta_k = \Delta\eta \cdot k, \quad k = \overline{0, l + 1}; \quad \Delta\varphi_1 = \frac{\varphi_*^* - \varphi_*}{n_1}, \quad \Delta\varphi_2 = \frac{\varphi_*^* - \varphi_*}{n_2 + 1},$$

$$\left. \Delta\psi = \frac{Q_*}{m + 1}, \Delta\eta = \frac{Q^*}{l + 1}, \gamma_p = \frac{\Delta\varphi_p}{\Delta\psi \cdot \Delta\eta}, p = 1, 2 \right\}, \text{ де } n = n_1 + n_2, m, l \in N -$$

параметри розбиття області комплексного потенціалу, а $\Delta\varphi_p, p = 1, 2, \Delta\psi, \Delta\eta$ – кроки сітки відповідно по змінних φ, ψ та η (рис. 1 б). Через $x_{i,j,k} = x(\varphi_i, \psi_j, \eta_k), y_{i,j,k} = y(\varphi_i, \psi_j, \eta_k), z_{i,j,k} = z(\varphi_i, \psi_j, \eta_k)$ позначимо координати відповідних вузлів сітки у G_z .

Для числової побудови відображення прямокутного паралелепіпеда G_w на криволінійну область G_z (при відповідності вершин) запишемо різницеві аналоги перших трьох рівнянь (5) у рівномірній сітковій області G_w^γ через ліві та праві різницеві схеми відповідно:

$$\left\{ \begin{aligned} x_{i,j,k} &= x_{i-1,j,k} + \frac{\kappa_p \cdot \gamma_p}{4} \left((y_{i,j+1,k} - y_{i,j-1,k})(z_{i,j,k+1} - z_{i,j,k-1}) - \right. \\ &\quad \left. - (y_{i,j,k+1} - y_{i,j,k-1})(z_{i,j+1,k} - z_{i,j-1,k}) \right), \\ y_{i,j,k} &= y_{i-1,j,k} + \frac{\kappa_p \cdot \gamma_p}{4} \left((x_{i,j,k+1} - x_{i,j,k-1})(z_{i,j+1,k} - z_{i,j-1,k}) - \right. \\ &\quad \left. - (x_{i,j+1,k} - x_{i,j-1,k})(z_{i,j,k+1} - z_{i,j,k-1}) \right), \\ z_{i,j,k} &= z_{i-1,j,k} + \frac{\kappa_p \cdot \gamma_p}{4} \left((x_{i,j+1,k} - x_{i,j-1,k})(y_{i,j,k+1} - y_{i,j,k-1}) - \right. \\ &\quad \left. - (x_{i,j,k+1} - x_{i,j,k-1})(y_{i,j+1,k} - y_{i,j-1,k}) \right), \\ i &= \overline{1, n_1 - 1}, p=1, i = \overline{n_1 + 1, n}, p=2, j = \overline{1, m}, k = \overline{1, l}, \end{aligned} \right. \quad (6)$$

$$\left\{ \begin{aligned}
 x_{i,j,k} &= x_{i+1,j,k} - \frac{\kappa_p \cdot \gamma_p}{4} \left((y_{i,j+1,k} - y_{i,j-1,k}) (z_{i,j,k+1} - z_{i,j,k-1}) - \right. \\
 &\quad \left. - (y_{i,j,k+1} - y_{i,j,k-1}) (z_{i,j+1,k} - z_{i,j-1,k}) \right), \\
 y_{i,j,k} &= y_{i+1,j,k} - \frac{\kappa_p \cdot \gamma_p}{4} \left((x_{i,j,k+1} - x_{i,j,k-1}) (z_{i,j+1,k} - z_{i,j-1,k}) - \right. \\
 &\quad \left. - (x_{i,j+1,k} - x_{i,j-1,k}) (z_{i,j,k+1} - z_{i,j,k-1}) \right), \\
 z_{i,j,k} &= z_{i+1,j,k} - \frac{\kappa_p \cdot \gamma_p}{4} \left((x_{i,j+1,k} - x_{i,j-1,k}) (y_{i,j,k+1} - y_{i,j,k-1}) - \right. \\
 &\quad \left. - (x_{i,j,k+1} - x_{i,j,k-1}) (y_{i,j+1,k} - y_{i,j-1,k}) \right), \\
 i &= \overline{1, n_1 - 1}, \quad p=1, \quad i = \overline{n_1 + 1, n}, \quad p=2, \quad j = \overline{1, m}, \quad k = \overline{1, l}.
 \end{aligned} \right. \quad (7)$$

Крайові умови, які визначають область G_z , запишемо у вигляді

$$\left\{ \begin{aligned}
 f_1(x_{0,j,k}, y_{0,j,k}, z_{0,j,k}) &= 0, \quad f_2(x_{n+1,j,k}, y_{n+1,j,k}, z_{n+1,j,k}) = 0, \\
 f_3(x_{i,0,k}, y_{i,0,k}, z_{i,0,k}) &= 0, \quad f_4(x_{i,m+1,k}, y_{i,m+1,k}, z_{i,m+1,k}) = 0, \\
 f_5(x_{i,j,0}, y_{i,j,0}, z_{i,j,0}) &= 0, \quad f_6(x_{i,j,l+1}, y_{i,j,l+1}, z_{i,j,l+1}) = 0, \\
 i &= \overline{0, n+1}, \quad j = \overline{0, m+1}, \quad k = \overline{0, l+1}.
 \end{aligned} \right. \quad (8)$$

З метою забезпечення ортогональності сітки за рівняння зв'язку приграничних вузлів із граничними використаємо умови ортогональності ліній течії та еквіпотенціальних ліній до відповідних ділянок границь області G_z , які у сітковій області G_w^y записуються такими числово-аналітичними різницевиими рівняннями

$$\begin{aligned}
 \frac{f'_{1x}(x_{0,j,k}, y_{0,j,k}, z_{0,j,k})}{x_{1,j,k} - x_{0,j,k}} &= \frac{f'_{1y}(x_{0,j,k}, y_{0,j,k}, z_{0,j,k})}{y_{1,j,k} - y_{0,j,k}} = \frac{f'_{1z}(x_{0,j,k}, y_{0,j,k}, z_{0,j,k})}{z_{1,j,k} - z_{0,j,k}}, \\
 \frac{f'_{2x}(x_{n+1,j,k}, y_{n+1,j,k}, z_{n+1,j,k})}{x_{n,j,k} - x_{n+1,j,k}} &= \frac{f'_{2y}(x_{n+1,j,k}, y_{n+1,j,k}, z_{n+1,j,k})}{y_{n,j,k} - y_{n+1,j,k}} = \frac{f'_{2z}(x_{n+1,j,k}, y_{n+1,j,k}, z_{n+1,j,k})}{z_{n,j,k} - z_{n+1,j,k}}, \\
 \frac{f'_{3x}(x_{i,0,k}, y_{i,0,k}, z_{i,0,k})}{x_{i,1,k} - x_{i,0,k}} &= \frac{f'_{3y}(x_{i,0,k}, y_{i,0,k}, z_{i,0,k})}{y_{i,1,k} - y_{i,0,k}} = \frac{f'_{3z}(x_{i,0,k}, y_{i,0,k}, z_{i,0,k})}{z_{i,1,k} - z_{i,0,k}},
 \end{aligned}$$

$$\frac{f'_{4x}(x_{i,m+1,k}, y_{i,m+1,k}, z_{i,m+1,k})}{x_{i,m,k} - x_{i,m+1,k}} = \frac{f'_{4y}(x_{i,m+1,k}, y_{i,m+1,k}, z_{i,m+1,k})}{y_{i,m,k} - y_{i,m+1,k}} = \frac{f'_{4z}(x_{i,m+1,k}, y_{i,m+1,k}, z_{i,m+1,k})}{z_{i,m,k} - z_{i,m+1,k}},$$

$$\frac{f'_{5x}(x_{i,j,0}, y_{i,j,0}, z_{i,j,0})}{x_{i,j,1} - x_{i,j,0}} = \frac{f'_{5y}(x_{i,j,0}, y_{i,j,0}, z_{i,j,0})}{y_{i,j,1} - y_{i,j,0}} = \frac{f'_{5z}(x_{i,j,0}, y_{i,j,0}, z_{i,j,0})}{z_{i,j,1} - z_{i,j,0}},$$

$$\frac{f'_{6x}(x_{i,j,l+1}, y_{i,j,l+1}, z_{i,j,l+1})}{x_{i,j,l} - x_{i,j,l+1}} = \frac{f'_{6y}(x_{i,j,l+1}, y_{i,j,l+1}, z_{i,j,l+1})}{y_{i,j,l} - y_{i,j,l+1}} = \frac{f'_{6z}(x_{i,j,l+1}, y_{i,j,l+1}, z_{i,j,l+1})}{z_{i,j,l} - z_{i,j,l+1}},$$

$$i = \overline{0, n+1}, \quad j = \overline{0, m+1}, \quad k = \overline{0, l+1}. \quad (9)$$

Координати вузлів на екіпотенціальній поверхні EFF_*E_* уточнюємо, використовуючи наступні різниці рівняння

$$\begin{aligned} \kappa_1 \cdot \Delta\varphi_1 \cdot \sqrt{(x_{n_1+1,j,k} - x_{n_1,j,k})^2 + (y_{n_1+1,j,k} - y_{n_1,j,k})^2 + (z_{n_1+1,j,k} - z_{n_1,j,k})^2} = \\ = \kappa_2 \cdot \Delta\varphi_2 \cdot \sqrt{(x_{n_1,j,k} - x_{n_1-1,j,k})^2 + (y_{n_1,j,k} - y_{n_1-1,j,k})^2 + (z_{n_1,j,k} - z_{n_1-1,j,k})^2}, \end{aligned} \quad (10)$$

$$f_*(x_{n_1,j,k}, y_{n_1,j,k}, z_{n_1,j,k}) = 0, \quad j = \overline{0, m+1}, \quad k = \overline{0, l+1} \quad (11)$$

та

$$\begin{aligned} \frac{f'_{*x}(x_{n_1,j,k}, y_{n_1,j,k}, z_{n_1,j,k})}{x_{n_1,j,k} - x_{n_1-1,j,k}} = \frac{f'_{*y}(x_{n_1,j,k}, y_{n_1,j,k}, z_{n_1,j,k})}{y_{n_1,j,k} - y_{n_1-1,j,k}} = \\ = \frac{f'_{*z}(x_{n_1,j,k}, y_{n_1,j,k}, z_{n_1,j,k})}{z_{n_1,j,k} - z_{n_1-1,j,k}}, \quad j = \overline{0, m+1}, \quad k = \overline{0, l+1}, \end{aligned} \quad (12)$$

або

$$\begin{aligned} \frac{f'_{*x}(x_{n_1,j,k}, y_{n_1,j,k}, z_{n_1,j,k})}{x_{n_1,j,k} - x_{n_1+1,j,k}} = \frac{f'_{*y}(x_{n_1,j,k}, y_{n_1,j,k}, z_{n_1,j,k})}{y_{n_1,j,k} - y_{n_1+1,j,k}} = \\ = \frac{f'_{*z}(x_{n_1,j,k}, y_{n_1,j,k}, z_{n_1,j,k})}{z_{n_1,j,k} - z_{n_1+1,j,k}}, \quad j = \overline{0, m+1}, \quad k = \overline{0, l+1}. \end{aligned} \quad (13)$$

Інваріанти відображення γ_p , $p = 1, 2$ криволінійних паралелепіпедів G_{z^-} і G_{z^+} є невідомими і визначаються в процесі розрахунку. Формули для наближеного знаходження даних величин одержимо на підставі умови “подібності в малому” відповідних елементарних паралелепіпедів двох областей:

$$\gamma_1 = \frac{\kappa_1}{n_1(m+1)(l+1)} \sum_{i,j,k=0}^{n_1-1,m,l} \gamma_{i,j,k}, \quad \gamma_2 = \frac{\kappa_2}{(n_2+1)(m+1)(l+1)} \sum_{i,j,k=0}^{n_2,m,l} \gamma_{n_1+i,j,k}, \quad (14)$$

$$\begin{aligned} \gamma_{i,j,k} = & 4 \left(\sqrt{(x_{i+1,j,k} - x_{i,j,k})^2 + (y_{i+1,j,k} - y_{i,j,k})^2 + (z_{i+1,j,k} - z_{i,j,k})^2} + \right. \\ & + \sqrt{(x_{i+1,j+1,k} - x_{i,j+1,k})^2 + (y_{i+1,j+1,k} - y_{i,j+1,k})^2 + (z_{i+1,j+1,k} - z_{i,j+1,k})^2} + \\ & + \sqrt{(x_{i+1,j,k+1} - x_{i,j,k+1})^2 + (y_{i+1,j,k+1} - y_{i,j,k+1})^2 + (z_{i+1,j,k+1} - z_{i,j,k+1})^2} + \\ & \left. + \sqrt{(x_{i+1,j+1,k+1} - x_{i,j+1,k+1})^2 + (y_{i+1,j+1,k+1} - y_{i,j+1,k+1})^2 + (z_{i+1,j+1,k+1} - z_{i,j+1,k+1})^2} \right) / \\ & \left(\left(\sqrt{(x_{i,j+1,k} - x_{i,j,k})^2 + (y_{i,j+1,k} - y_{i,j,k})^2 + (z_{i,j+1,k} - z_{i,j,k})^2} + \right. \right. \\ & + \sqrt{(x_{i+1,j+1,k} - x_{i+1,j,k})^2 + (y_{i+1,j+1,k} - y_{i+1,j,k})^2 + (z_{i+1,j+1,k} - z_{i+1,j,k})^2} + \\ & + \sqrt{(x_{i,j+1,k+1} - x_{i,j,k+1})^2 + (y_{i,j+1,k+1} - y_{i,j,k+1})^2 + (z_{i,j+1,k+1} - z_{i,j,k+1})^2} + \\ & \left. + \sqrt{(x_{i+1,j+1,k+1} - x_{i+1,j,k+1})^2 + (y_{i+1,j+1,k+1} - y_{i+1,j,k+1})^2 + (z_{i+1,j+1,k+1} - z_{i+1,j,k+1})^2} \right) \times \\ & \times \left(\sqrt{(x_{i,j,k+1} - x_{i,j,k})^2 + (y_{i,j,k+1} - y_{i,j,k})^2 + (z_{i,j,k+1} - z_{i,j,k})^2} + \right. \\ & + \sqrt{(x_{i+1,j,k+1} - x_{i+1,j,k})^2 + (y_{i+1,j,k+1} - y_{i+1,j,k})^2 + (z_{i+1,j,k+1} - z_{i+1,j,k})^2} + \\ & + \sqrt{(x_{i,j+1,k+1} - x_{i,j+1,k})^2 + (y_{i,j+1,k+1} - y_{i,j+1,k})^2 + (z_{i,j+1,k+1} - z_{i,j+1,k})^2} + \\ & \left. + \sqrt{(x_{i+1,j+1,k+1} - x_{i+1,j+1,k})^2 + (y_{i+1,j+1,k+1} - y_{i+1,j+1,k})^2 + (z_{i+1,j+1,k+1} - z_{i+1,j+1,k})^2} \right) \Bigg). \end{aligned}$$

Невідомі величини φ^* , Q знаходимо за формулами

$$\varphi^* = \frac{n_1 \cdot \gamma_1 \cdot \varphi^* + (n_2 + 1) \cdot \gamma_2 \cdot \varphi^*}{n_1 \cdot \gamma_1 + (n_2 + 1) \cdot \gamma_2}, \quad (15)$$

$$Q = \Delta\varphi_1 \cdot \frac{(m+1)(l+1)}{\gamma_1} \quad (\text{або } Q = \Delta\varphi_2 \cdot \frac{(m+1)(l+1)}{\gamma_2}), \quad (16)$$

а величини Q_* , Q^* відповідно за формулами

$$Q_* = \sqrt{\frac{Q \cdot (m+1)}{\tilde{\gamma} \cdot (l+1)}}, \quad Q^* = \sqrt{\frac{\tilde{\gamma} \cdot Q \cdot (l+1)}{m+1}}, \quad (17)$$

де

$$\begin{aligned} \tilde{\gamma} &= \frac{1}{(n+1)(m+1)(l+1)} \sum_{i,j,k=0}^{n,m,l} \tilde{\gamma}_{i,j,k}, \\ \tilde{\gamma}_{i,j,k} &= \left(\sqrt{(x_{i,j,k+1} - x_{i,j,k})^2 + (y_{i,j,k+1} - y_{i,j,k})^2 + (z_{i,j,k+1} - z_{i,j,k})^2} + \right. \\ &+ \sqrt{(x_{i+1,j,k+1} - x_{i+1,j,k})^2 + (y_{i+1,j,k+1} - y_{i+1,j,k})^2 + (z_{i+1,j,k+1} - z_{i+1,j,k})^2} + \\ &+ \sqrt{(x_{i,j+1,k+1} - x_{i,j+1,k})^2 + (y_{i,j+1,k+1} - y_{i,j+1,k})^2 + (z_{i,j+1,k+1} - z_{i,j+1,k})^2} + \\ &+ \sqrt{(x_{i+1,j+1,k+1} - x_{i+1,j+1,k})^2 + (y_{i+1,j+1,k+1} - y_{i+1,j+1,k})^2 + (z_{i+1,j+1,k+1} - z_{i+1,j+1,k})^2} \Big) / \\ &\quad \left(\sqrt{(x_{i,j+1,k} - x_{i,j,k})^2 + (y_{i,j+1,k} - y_{i,j,k})^2 + (z_{i,j+1,k} - z_{i,j,k})^2} + \right. \\ &+ \sqrt{(x_{i+1,j+1,k} - x_{i+1,j,k})^2 + (y_{i+1,j+1,k} - y_{i+1,j,k})^2 + (z_{i+1,j+1,k} - z_{i+1,j,k})^2} + \\ &+ \sqrt{(x_{i,j+1,k+1} - x_{i,j,k+1})^2 + (y_{i,j+1,k+1} - y_{i,j,k+1})^2 + (z_{i,j+1,k+1} - z_{i,j,k+1})^2} + \\ &+ \left. \sqrt{(x_{i+1,j+1,k+1} - x_{i+1,j,k+1})^2 + (y_{i+1,j+1,k+1} - y_{i+1,j,k+1})^2 + (z_{i+1,j+1,k+1} - z_{i+1,j,k+1})^2} \right). \end{aligned}$$

Розв'язок різницевої задачі (6) – (17) знаходимо шляхом поетапної параметризації величин γ_p , $p=1,2$, координат граничних та внутрішніх вузлів відповідної сітки у вихідній області G_z^γ . А саме, задавши параметри розбиття сіткової області G_w^γ (n_1 , n_2 , m та l), параметр ε , що характеризує точність наближення розв'язку відповідної різницевої задачі, початкові наближення координат граничних вузлів $(x_{0,j,k}^{(0)}, y_{0,j,k}^{(0)}, z_{0,j,k}^{(0)})$, $(x_{n+1,j,k}^{(0)}, y_{n+1,j,k}^{(0)}, z_{n+1,j,k}^{(0)})$, $j = \overline{0, m+1}$, $k = \overline{0, l+1}$, $(x_{i,0,k}^{(0)}, y_{i,0,k}^{(0)}, z_{i,0,k}^{(0)})$, $(x_{i,m+1,k}^{(0)}, y_{i,m+1,k}^{(0)}, z_{i,m+1,k}^{(0)})$, $i = \overline{1, n_1-1}$, $k = \overline{0, l+1}$,

$\left(x_{n_i+i,0,k}^{(0)}, y_{n_i+i,0,k}^{(0)}, z_{n_i,0,k}^{(0)}\right), \quad \left(x_{n_i+m+1,k}^{(0)}, y_{n_i+m+1,k}^{(0)}, z_{n_i+m+1,k}^{(0)}\right), \quad i = \overline{1, n_2},$
 $k = \overline{0, l+1}, \quad \left(x_{i,j,0}^{(0)}, y_{i,j,0}^{(0)}, z_{i,j,0}^{(0)}\right), \quad \left(x_{i,j,l+1}^{(0)}, y_{i,j,l+1}^{(0)}, z_{i,j,l+1}^{(0)}\right), \quad i = \overline{1, n_1-1}, \quad j = \overline{1, m},$
 $\left(x_{i,j,0}^{(0)}, y_{i,j,0}^{(0)}, z_{i,j,0}^{(0)}\right), \quad \left(x_{n_i+i,j,l+1}^{(0)}, y_{n_i+i,j,l+1}^{(0)}, z_{n_i+i,j,l+1}^{(0)}\right), \quad i = \overline{1, n_2}, \quad j = \overline{1, m}$ і вузлів
 поверхні розділу $\left(x_{n_i,j,k}^{(0)}, y_{n_i,j,k}^{(0)}, z_{n_i,j,k}^{(0)}\right), \quad j = \overline{0, m+1}, \quad k = \overline{0, l+1}$ (так, щоб
 виконувались рівності відповідно (8) і (11)), початкові наближення ко-
 ординат внутрішніх вузлів обох областей $\left(x_{i,j,k}^{(0)}, y_{i,j,k}^{(0)}, z_{i,j,k}^{(0)}\right), \quad i = \overline{1, n_1-1},$
 $j = \overline{1, m}, \quad k = \overline{1, l}$ і $\left(x_{n_i+i,j,k}^{(0)}, y_{n_i+i,j,k}^{(0)}, z_{n_i+i,j,k}^{(0)}\right), \quad i = \overline{1, n_2}, \quad j = \overline{1, m}, \quad k = \overline{1, l}$, за
 формулами (14) знаходимо початкові наближення
 $\gamma_p^{(0)} = \gamma_p \left(x_{i,j,k}^{(0)}, y_{i,j,k}^{(0)}, z_{i,j,k}^{(0)}\right)$ інваріантів відображення $\gamma_p, \quad p = 1, 2$. Уточ-
 нення координат внутрішніх вузлів $\left(x_{i,j,k}^{(s)}, y_{i,j,k}^{(s)}, z_{i,j,k}^{(s)}\right), \quad i = \overline{1, n_1-1},$
 $j = \overline{1, m}, \quad k = \overline{1, l}$ і $\left(x_{n_i+i,j,k}^{(s)}, y_{n_i+i,j,k}^{(s)}, z_{n_i+i,j,k}^{(s)}\right), \quad i = \overline{1, n_2}, \quad j = \overline{1, m}, \quad k = \overline{1, l}$ про-
 водимо на основі почергового розв'язання систем (6) і (7) із викорис-
 танням значень з попереднього кроку ітерації s ($s = 0, 1, \dots$ – номер
 кроку ітерації). Далі підправляємо координати граничних вузлів,
 розв'язуючи наближено систему рівнянь, сформовану з (8) і (9), коор-
 динати вузлів поверхні розділу на основі рівнянь (11), (12) та почерго-
 вого використання (12) і (13). Потім знаходимо нові наближення $\gamma_p,$
 $p = 1, 2$ за формулами (14), величин Φ^*, Q, Q_* і Q^* – за формулами
 (15) – (17) та перевіряємо виконання умов стабілізації координат вузлів
 сітки і величин Φ^*, Q відносно кроку ітерації відповідно

$$\max_{x_{i,j,k}, y_{i,j,k}, z_{i,j,k} \in \partial G_z} \left(\left| x_{i,j,k}^{(s+1)} - x_{i,j,k}^{(s)} \right|, \left| y_{i,j,k}^{(s+1)} - y_{i,j,k}^{(s)} \right|, \right. \\
 \left. \left| z_{i,j,k}^{(s+1)} - z_{i,j,k}^{(s)} \right| \right) < \varepsilon, \quad \left| \Phi_*^{(s+1)} - \Phi_*^{(s)} \right| < \varepsilon, \quad \left| Q^{(s+1)} - Q^{(s)} \right| < \varepsilon. \quad (18)$$

Якщо умови (18) не виконуються, то повертаємося до уточнен-
 ня координат внутрішніх вузлів і т.д. У протилежному випадку для
 отриманих вузлів обчислюємо нев'язку перших трьох рівнянь системи

$$\begin{aligned}
 (5) \quad \delta &= \sqrt{\delta_1^2 + \delta_2^2 + \delta_3^2}, \text{ де } \delta_1 = \max_{\substack{i,j,k=1 \\ i \neq n_1}}^{n,m,l} \left(\left((x_{i+1,j,k} - x_{i-1,j,k}) - \frac{\kappa_p \cdot \gamma_p}{2} \cdot (y_{i,j,k+1} - y_{i,j,k-1}) \right) \times \right. \\
 &\times (z_{i,j,k+1} - z_{i,j,k-1}) - (z_{i,j,k+1} - z_{i,j,k-1})(y_{i,j,k+1} - y_{i,j,k-1}) \left. \right), \quad \delta_2 = \max_{\substack{i,j,k=1 \\ i \neq n_1}}^{n,m,l} \left(\left((y_{i+1,j,k} - y_{i-1,j,k}) - \right. \right. \\
 &\left. \left. - \frac{\kappa_p \cdot \gamma_p}{2} \cdot ((z_{i,j,k+1} - z_{i,j,k-1})(x_{i,j,k+1} - x_{i,j,k-1}) - (x_{i,j,k+1} - x_{i,j,k-1})(z_{i,j,k+1} - z_{i,j,k-1})) \right) \right), \quad \delta_3 = \\
 &= \max_{\substack{i,j,k=1 \\ i \neq n_1}}^{n,m,l} \left(\left((z_{i+1,j,k} - z_{i-1,j,k}) - \frac{\kappa_p \cdot \gamma_p}{2} \cdot ((x_{i,j,k+1} - x_{i,j,k-1})(y_{i,j,k+1} - y_{i,j,k-1}) - (y_{i,j,k+1} - y_{i,j,k-1}) \times \right. \right. \\
 &\left. \left. \times (x_{i,j,k+1} - x_{i,j,k-1})) \right) \right), \quad p = \begin{cases} 1, & i = \overline{1, n_1 - 1}, \\ 2, & i = \overline{n_1 + 1, n}. \end{cases} \text{ Якщо точність отриманого}
 \end{aligned}$$

розв'язку нас не задовольняє, то збільшуємо кількість вузлів розбиття сітки G_z^y та розв'язуємо задачу заново.

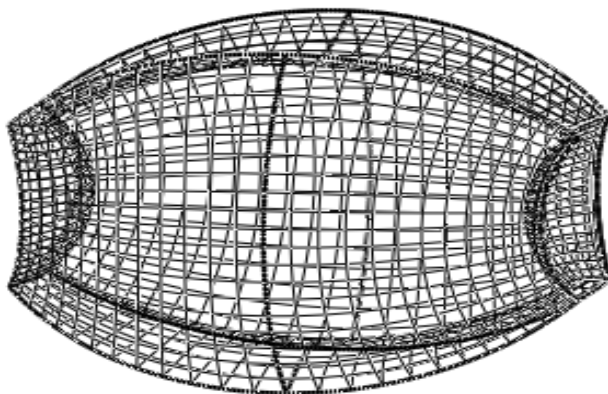
Програмна реалізація алгоритму та числові приклади. Вище описаний алгоритм був реалізований у вигляді пакету програм для сучасних багатоядерних ПЕОМ під управлінням ОС Windows, який дозволяє отримувати як числові результати роботи алгоритму, так і візуальне їх представлення у вигляді графіків, малюнків тощо. Комп'ютерна збіжність та точність алгоритму перевірялася за допомогою серії тестових задач. Так, у випадку області G_z , обмеженої поверхнями

$$\begin{aligned}
 f_1(x, y, z) &= (x + 2.6197848)^2 + y^2 + z^2 - 137.8525137, \quad f_2(x, y, z) = y^2 + z^2 + \\
 &+ (x - 52.6197848)^2 - 137.8525137, \quad f_3(x, y, z) = (x - 25)^2 + (y - 14.4337567)^2 + \\
 &+ z^2 - 833.3333333, \quad f_4(x, y, z) = (x - 25)^2 + (y + 14.4337567)^2 + z^2 - 833.3333333,
 \end{aligned}$$

$f_5(x, y, z) = f_6(x, y, z) = (x(x - 25) + y^2 + z^2)^2 + 2500y^2 - 833.3333333z^2$, при $\varphi_* = 0$, $\varphi^* = 6$, $f_*(x, y, z) = x - 25$, $\kappa_1 = 1$, $\kappa_2 = 3$ ми отримали сіткову область, зображену на рис. 2. При цьому параметри n_1 , n_2 , m , l вибиралися з умови найбільшої подібності побудованої сітки до кубічної. Числові результати розв'язання тестової задачі подані у табл. 1.

Табл. 1. Результати розв'язання задачі (6) – (18) для області G_z

№	$n_1 = n_2 + 1$	m	l	ε	φ^*	Q	δ
1	20	9	15	0.00001	1.468396	4.238980	0.026102
2	40	18	30	0.00001	1.483769	4.313756	0.004000
3	80	36	60	0.00001	1.491772	4.350489	0.000561
4	160	72	120	0.00001	1.495857	4.368597	0.000075
5	320	144	240	0.00001	1.497921	4.377573	0.000010

Рис. 2. Розрахована сіткова область G_z

Висновки і зауваження. Аналіз отриманих нами результатів числового експерименту (зокрема, представлених у табл. 1) на серії тестових задач свідчить про збіжність запропонованого алгоритму та можливість його використання на практиці для отримання розрахункових сіток. При цьому слід зауважити, що умовою застосування алгоритму є достатньо близьке початкове наближення координат внутрішніх і граничних вузлів та вузлів поверхні розділу до точного розв'язку.

1. Климюк Ю. Є., Пригорницький Д. О. Числове розв'язання обернених крайових задач на просторові конформні відображення криволінійних паралелепіпедів на прямокутні / Ю. Є. Климюк, Д. О. Пригорницький //

Волинський математичний вісник. Серія прикладна математика. Випуск 5 (14). – Рівне : РДГУ, 2008. – С. 104-143.

2. *Климюк Ю. Є., Пригорницький Д. О.* Числове розв'язання обернених крайових задач на просторові конформні відображення двоз'язних областей із розрізом на прямокутні паралелепіеди / Ю. Є. Климюк, Д. О. Пригорницький // Волинський математичний вісник. Серія прикладна математика. Випуск 6 (15). – Рівне : РДГУ, 2009. – С. 59-71.
3. *Климюк Ю. Є., Пригорницький Д. О.* Числова реалізація просторових аналогів конформних відображень областей, обмежених двома замкненими еквіпотенціальними поверхнями / Ю. Є. Климюк, Д. О. Пригорницький // Волинський математичний вісник. Серія прикладна математика. Випуск 7 (16). – Рівне : РДГУ, 2010. – С. 84-92.
4. *Рауз. Х.* Механика жидкости / Х. Рауз. – М. : Стройиздат, 1967. – 390 с.

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

E-mail: klimyuk@ukr.net

science@prigornitsky.com

Надійшла 14.02.2011

Климюк Ю. Е., Пригорницький Д. А. ПРОСТРАНСТВЕННЫЕ АНАЛОГИ КРАЕВЫХ ЗАДАЧ НА КОНФОРМНЫЕ ОТОБРАЖЕНИЯ ДЛЯ ОДНОГО КЛАССА КУСОЧНО-ОДНОРОДНЫХ ОБЛАСТЕЙ // *Разработан алгоритм численной реализации краевых задач нахождение пространственных аналогов конформных отображений одного класса кусочно-однородных областей – криволинейных параллелепипедов, ограниченных двумя эквипотенциальными поверхностями и четырьмя поверхностями течения и разделенных некоторой эквипотенциальной поверхностью на две подобласти, которые характеризуются разными постоянными коэффициентами, на соответствующие прямоугольные параллелепипеды. Приведены результаты числовых расчетов.*

Klymyuk Yu. Ye., Prigornitsky D. A. SPATIAL ANALOGUES OF BOUNDARY VALUE PROBLEMS ON CONFORMAL MAPPINGS FOR ONE CLASS OF PIECEWISE-HOMOGENEOUS AREAS // *An algorithm of numerical realization of boundary value problems on finding the spatial analogues of conformal mappings for one class of piecewise homogeneous areas – curvilinear parallelepipeds bounded by two equipotential surfaces and the four surfaces of the flow and separated by a certain equipotential surface into two subareas, which are characterized by different coefficients, onto the corresponding rectangular parallelepipeds is developed. The results of numerical calculations are presented.*